

En glemt historie i Skibotn

- minner fra første halvår 1940

Av Helge Seppola

En historie ikke så veldig mange husker mer, er historien om de finske krigsflyktningene som kom til Skibotn etter vinterkrigen Russland / Finland 1939/1940.

Som kjent måtte finnene gi tapt for de russiske styrker på ettervinteren 1940.

I den forbindelse måtte de gi fra seg landområder både i Sør- og Nord-Finland.

En del av sivilbefolkningen foretrakk da å rømme fra sitt hjemland og søkte seg over til Norge.

I nord var det Petsamo området folk ville flykte fra.

Kortest veg å komme seg unna var mot Norge, og da var Kirkenes og Pasvikområdet målet for mange.

Gikk de til fots, kom de med hesteskyss eller båt? På den tiden var nok nevnte reisemåter vanlige. En antar at det hadde vært en viss handelsvirksomhet mellom Finland/ Norge over grensen i dette området, og at disse rutene var velkjente blant folk.

God mottakelse

Til Skibotn kom disse flyktningene med båt. Om de kom med båt direkte fra Øst-Finnmark eller med "lokale", et dampskip som gikk i rutefart mellom Tromsø og alle fjorder og steder, og hadde anløp to ganger i uka, vites ikke.

I alle fall ble de godt mottatt, og innkvartert i de fleste hjem og i ledige hus.

Skibotn var på den tiden en finstaltende bygd. De aller fleste kunne også brukbart norsk, men det meste av kommunikasjonen og samtalen bygdefolk imellom gikk på finsk. Barna ble det snakket norsk til på grunn av formørkningspolitikken.

For de finske flyktningene ble det som å komme til en finsk bygd.

Etter hvert ble det sannsynligvis av norske myndigheter organisert transport av flyktningene til Finland over Helligskogen/ Silastua (en finsk fjellstue). Hesteeiere i Skibotn fikk tilbud om kjøring.

Vintervegen

De fleste slo til, og transport ble igangsatt. En av de sistlevende som var med på denne kjøringa, var Håkon Henriksen. Jeg fikk den lykke å snakke med han om dette i januar 2002 (Håkon døde i februar). Han var da svekket av sykdom og husket ikke så detaljert

Hestetransport ved Helligskogen ca. 1938. Foto: NTRM arkiv

mer, men kunne fortelle at han i alle fall hadde vært minst en tur til Sarenpæ. Ellers ble de kjørt til forskjellige steder, fra Silastua og videre nedover grenseelva hvor finske kjøpere overtok.

Det lengst kjørte av de norske var til Karesuando, ca 160 km (i dag målt langs E8 fra Skibotn til Karesuando). Vintervegen fulgte terrenget der det var lettest for hester og kjøpere å ta seg frem, langs vann, elver og vassdrag. Så det ble vel helst lengre enn dagens E8.

En episode Håkon også fortalte, var om Evald Koht som kjørte for Einar Georgsen. De hadde med seg en familie med sykt barn. På vei mot Finland, i Helligskogområdet, forverret sykdommen seg og barnet døde.

Folk trodde det kunne være lungebetennelse. Fortvilelsen og sorgen hos de hardt prøvede menneskene ble ikke mindre av dette, men turen måtte fortsette. De kom frem til Silastua hvor de overnattet. Håkon visste ikke om Evald fortsatte videre neste dag.

Flyktingene for det meste besto av kvinner og barn, noen eldre menn og jenter. Kanskje det var derfor de unge guttene kappes om å kjøre... For å gjøre seg kjent med kjørerute og folk langs grenseelven, var det vanlig at unggutter ble med kjøerne. Selv mintes Håkon at han som helt ung gutt var med sin far til Karesuando av den grunn.

En av mine søskenbarn, Alfred var ca. 9 år da han en dag var på besøk hos sin bestefar Jakob. Jakob hadde noen av flyktingene boende hos seg, og Alfred fikk en finsk mynt av en mann der. Penger blant barn var ikke vanlig på den tiden, så mynten ble tatt godt vare på. Den er fremdeles i hans minne en veldig spesiell opplevelse.

Kvinner fra Skibotn som spant garn og strikket votter og lester til finske soldater som var med i vinterkrigen i Russland. Foto: NTRM-arkiv.

Uvanlige tider

I det hele tatt hendte det svært mye uvanlig i 1940. Samtidig som flyktingene ble ført tilbake til Finland, kom det andre vegen, fra Finland, tilbake til Norge, mange unge norske gutter som hadde kjempet med finnene i vinterkrigen. Blant dem en ung gutt som kom sammen med en ung, finsk jente. De giftet seg senere og fikk sitt første barn mens de bodde her helt til høsten 1944.

Videre utover i 1940 hendte det også utrolig mye. Østerrikske alpejegere med hester og krigsutstyr kom marsjerende inn.

Da organisasjonen Todt kom, begynte byggingen av blokkhus, brakker, kaianlegg, veger m.m. Dette ble bygget av russiske krigsfanger, serbere/ jugoslavere, polakker, tsjekkosllovakere og mange andre, blant annet entreprenørfirmaet Holst Larsen. Men alt det hører nok en annen historie til.

Minnes

I 2004 har det vært en del ring av viktige hendelser de for 60 år siden både i og i Europa. Jeg tenker eksempl tungtvannsdagen, senking av "Tirpitz" Evakueringen av Nord-Finnmark har ikke fått de samme presseoppslag, men vi har "souvenirer" fra den perioden som ikke forsvinner så lett.

Rundt i vårt langstrakte kyststrøket har tyskerne ganske kort tid etter krigsutbruddet etablert ningsanlegg. Det het jo at "de kom for å befri oss" men kunne de ikke gjøre rede

Rester av kanonstillinger med jernkanoner. Foto: Carl J. Bentsen